

Viruswaarheid

De actiegroep Viruswaarheid kreeg van de Haagse rechtbank gedaan dat de avondklok per direct moest worden opgeheven. Maar in een spoedappel van de Staat bij het Hof werd dat vonnis onmiddellijk weer geschorst. Interessant aan de beelden uit de rechtszaal was het verschil in manier van spreken van de eisers en de rechter. Het was de taal van de rebellie tegenover die van de macht.

De orde van spreken in de rechtszaal is vastgelegd in de wet en wordt gehandhaafd door de voorzitter. Daar wilden de eisers zich niet aan houden. Zij interrompeerden de rechter zo vaak en vasthoudend dat die zich liet ontvallen: 'Als u zo doorgaat ga ik de bode en de beveiliging halen om u naar buiten te geleiden.' Daarop wraakte de actiegroep de rechter, zij zou vooringenomen zijn. Toen het wrakingsverzoek door de wrakingskamer van het Hof werd afgewezen, werd ook die rechter meermaals geïnterrupteerd: 'Mevrouw, u maakt een grote fout.'

Hier zien we de oogst van wat denkers als Foucault een halve eeuw geleden inzaaiden. Die liet zien dat elke orde van spreken berust op een verborgen machtsstructuur: wie recht van spreken heeft, en wanneer, en wat als een geldig argument wordt beschouwd, is een kwestie van dominante machtsverhoudingen. Die leggen een bepaalde disciplinerende op, met beloning voor wie zich invoegt, en uitsluiting van wie dat niet doet. Zij bepalen niet alleen wat bespreekbaar is en wat niet, maar ook wat redelijk en onredelijk is, waar en onwaar. De oproep van Foucault was deze uitsluitingsmechanismen te leren doorzien, zodat ze konden worden doorbroken en een vrijmoediger, authentieker leven mogelijk zou worden.

Foucault heeft veel navolging gekregen. Je ziet het niet alleen aan de taal, maar ook aan de houding, de kleding, de haardracht van de sprekers.

Er bestaat een verhaal uit de jaren tachtig dat een groepje verontwaardigde Franse filosofen (Aron, Levy, Glucksmann) een onderhoud aanvraagde met de toenmalige minister van onderwijs (ik meen Jospin). Zij vonden dat er van alles mis was met het onderwijs in het land. De minister luisterde zwijgend naar hun waslijst van bezwaren, die ze met hun bekende

breedsprakigheid op tafel legden. Na drie kwartier stelde hij hen één enkele vraag: wat zou je nu doen als je op mijn stoel zat? Toen vielen ze stil, daar hadden ze niet over nagedacht.

Zoiets speelt ook hier. Er is een orde van spreken die gericht is op kritiek, het afbreken en weerleggen van argumenten. En er is een orde gericht op het opbouwen van een taalgemeenschap, het verbinden van mensen rond ideeën. Hoe zou het dan wel moeten? En hoe krijg je daar voldoende draagvlak voor? Het is makkelijk ergens tegen te zijn. Maar ergens vóór, dat is andere koek.